

heden, toch arm aan inhoud. Het kind, voor wien het boek bestemd is, ziet de geschiedenis ook op deze manier niet anders, dan als een reeks van toevallige gebeurtenissen. Hoe veel rijker is de christelijke beschouwing, die het doelmatige der geschiedenis ook wel eenvoudig, kinderlijk kan voorstellen. Aan het begin de scheppende God, in het middelpunt de verlossende Christus, aan het einde het Godsoordeel.

Het is misschien te veel gevraagd, als men iets althans daarvan in een boek behandeld wenscht te zien, dat niet schroomt het kind nog een berg bijzonderheden te laten slijkken, ook mythologische. Daarom kan ik dit boek niet zoo aanbevelen als ik wel zou wenschen.

De tweede notedop lijkt wel op de eerste, maar past er toch niet geheel op. De vorm is wel op de Amerikaanse leest gezet: dezelfde korte hoofdstukken met pakkende opschriften. Het schijnt misschien chauvinistisch, maar mij lijkt dit deel beter dan het eerste. Het is degelijker bewerkt, minder luchtig van toon wel is waar, maar meer één geheel. Dat komt mee, omdat hier het kleinere terrein der Vaderlandsche Geschiedenis betreden wordt, dat beter bekend verondersteld mag worden. Toch is het dit niet alleen. Het is minder anecdotisch, meer een doorlopend verhaal onzer geschiedenis.

De schrijvers staan niet op het christelijk standpunt, ze trachten neutraal te blijven en dat lukt hun meestal. Moelijke kwesties, als de Renaissance komen niet uit de grondverf. Maar had de Reformatie niet wat dieper besproken kunnen worden? Vrijheidsoorlog — vooral ook een godsdienstoorlog, en Reformatie bepaalden den vorm en staatsinstelling der jonge Republiek. Als christelijke natie mogen we daarbij toch wel bepalen worden? En onze kinderen kunnen het begrijpen.

Toch zijn de schrijvers niet bang een eigen meening te poneeren, ook al is die niet volgens de neutrale geschiedboeken juist. In de kwestie Maurits en Oldenbarneveldt kiezen ze partij vóór den prins en zien ze den grijzen raadspensionaris, hoe bedroevend dit ook is, slachtoffer worden van zijn onvaderlandsche politiek.

De opzet van het werk is ongeveer als zijn Amerikaansche voorbeeld: de nieuwere en nieuwste geschiedenis worden niet zoo breedvoerig behandeld als de oudste en middel-periode.

Het slot laat blijken, dat de schrijvers de geschiedenis zien als spiegel voor het heden.

Na de korte beschrijving van den tweeden wereldoorlog en den zoo geheel anders gehoopten vredestdij daarna, waarschuwen zij voor Jan Salie-achtig neerzitten bij de pakken. Zij roepen op tot waken en werken. De les der geschiedenis is immers, dat men nooit behoefte te wanhopen. De andere les geven zij niet, zij wijzen niet op de bemoeiing van God met ons volk, die we opmerken in tijden van geloof en bloei, maar ook bij afval en ondergang. Herhaaldelijk wordt gewezen op den sterken band die Nederland en Oranje verbindt, maar niet op de derde macht, God, die 't snoer onverbreekelijk maakt.

Zien we dit boek, naar de bedoeling van de serie, als prettige gids naar moeilijker te betreden streken, dan voldoet deze Vaderlandsche Geschiedenis mij beter, dan de Wereldgeschiedenis van den Amerikaan.

Het interessantst is misschien wel de derde notedop, waarin de dierenwereld schuil gaat. Zij past geheel op de eerste, zoowel naar den vorm als naar leidend beginsel. Wat hier over de dierenwereld verteld wordt is meestal zeer beknopt meegedeeld, maar desondanks leest men het met groot genoegen. Wat een massa wetenswaardigheden en aardige bijzonderheden worden hier geboden. Evenals bij de Wereldgeschiedenis moet er heel veel onthouden worden, ook dingen die lang niet gemakkelijk zijn. Het boek krijgt daardoor een docterend karakter, maar de meester is een vlot verteller.

Aan het slot van zijn boek behandelt de schrijver, een Amerikaan weer, den principiële kant van zijn vak. Hij verklaart volbloed evolutionist te zijn, hoeveel bezwaren er ook tegen de evolutietheorie kunnen worden ingebracht. Daarom springt hij met het grootste gemak om met miljoenen jaren en acht bij het bijbelgeloof een overwonnen standpunt, totaal verouderd. „Vroeger hebben de mensen gedacht, dat in den beginne alle dieren geschapen zijn, met de verschillen die wij nu zien”. De evolutietheorie leerde echter beter. Hoewel hij eerlijk er voor uitkomt, dat ook daarin nog niet alles helder is; dat men nooit eenigen overgangsvorm gevonden heeft, en dat er wel een macht moet bestaan, die ons menschenverstand te boven gaat, „een macht die aan het begin van de schepping staat, de macht van de Schepper, de Kracht Gods”, blijft voor hem de evolutietheorie een natuurwet, waarin de vakman gelooft. Tegenstanders zijn vaak leeken. Hij noodigt de jeugd dan ook uit zelf nu maar te kiezen tusschen die beiden.

De jeugd heeft dan al heel wat moeten slijkken. De evolutie verklaart ons tot naaste familieleden van de mensachtige apen, omdat beiden dezelfde stamvader moeten hebben gehad. Dank zij de natuurlijke selectie is de mensch opgeklimmen tot wat hij nu is en waarom zou die opgang gestuit worden?

„Is het misschien een fingerwijzing, dat in de toekomst de mens zal toenemen in verstand en goedheid, tot de gouden wet van het Koninkrijk der Hemelen ook op aarde de enige wet zal zijn?” vraagt hij zich af. Dat zal wel lang duren, want in 5000 jaren is de mensch niet veel opgeschoten, hoewel er nu toch wel velen zijn, die het „hebt uw naaste lief als u zelve” in praktijk brengen. Hij besluit daaruit: „al dat eerlijk streven zal in de loop der tijden de mens toch wel vooruit moeten brengen”. Hij is er trotsch op, dat eens de mensch gelijk aan het dier was, want daaruit blijkt de kracht van de soort. Zijn hoofdstuk over den mensch, het hoogste zoogdier, is het kortste. Het begint met: „de mens is een dier”; maar omdat hij een zoo bijzonder dier is, moet hij in een apart boek behandeld worden, het boek over den mensch.

Deze beschouwingen loopen kris-kras door het heele werk heen. Soms zijn ze samengevloerd in een hoofdstukje, doorgaans worden ze als vaststaande feiten gelanceerd. En daarmee moet dit, overigens zeer interessante boek, voor onze jeugd volkomen onaanvaardbaar geacht worden.

Van de drie notedoppen is de Nederlandsche de beste, niet naar den stijl of den inhoud, hoewel die ook daarin goed zijn, maar wegens zijn „ligging”, door het waarachtige streven naar zuivere objectiviteit, dat de schrijvers beter in het oog hebben gehouden, dan hun Amerikaansche voorgangers.

Gron.

H. S.

VITRINGA

UIT DE HISTORIE

over nut, noodzakelijkheid, gezag van Synoden XII

15. Maar, zegt ge, als de leer der Schrift eens streed met de rede!

Onnozele halzen! van welke rede maakt ge gewag: van de rechte en gezonde of van de valsche en bedriegelijke rede, de begoocheling van uw gedachten? Zeker, de rede die terecht aldus genoemd wordt, is een voortreffelijke zaak, een Goddelijke gave, welke aan allen gemeen is. De meesten echter misbruiken haar, juist met hufte rede zich als dwazen aanstellend.

Geen verstandig mensch zal van meening zijn, dat men de rede bij het uitleggen van het Woord Gods of bij het verklaren van de verborgenheden des geloofs wel kan veronachtzamen. Maar bescheiden menschen houden 't daarvoor, dat in 't allervoortreffelijkst wesen Gods, in Zijn Raad en Werken, en in 't verband en einde daarvan zeer veel is, waarvan we niet slechts onkundig zijn, maar waartoe ook 't vermogen van ons verstand niet reikt. En zulks, of wij het Gode niet goed gedacht heeft alle middelen en heel den ontwikkelingsgang daarvan ons hier op aarde te openbaren (want Hij heeft alleen maar die dingen geopenbaard, welke te kennen noodig zijn om het geloof te bevestigen en de hoop te ondersteunen), of wij de gesteldheid van ons verstand niet vatbaar is om die dingen te begrijpen. Hier staan bescheiden menschen stil. Op wat klaar geopenbaard is, zeggen ze amen; ze beteugelen hun te groote nieuwsgierigheid; ze gebieden hun verstand te zwijgen, en verbieden het, vermetel in te dringen in en te beredeneeren hetgeen het niet gezien heeft. (Coloss. 2:18).

Ja, ze verstaan dat de overeenstemming van alle deelen der openbaring over den weg der zaligheid zóó schoon, harmonisch en redelijk is, dat het eene deel licht verspreid over het andere deel, en ze (d.i. die deelen) ook de rede zelf verlichten; ze ondermijnen de rede niet, ze plegen geen revolutie tegen haar. Daarentegen verstaan ze bovendien, dat diegenen in het opstellen van het systeem der Christelijke theologie zeer zwaar tegen de rede zondigen, die onbeschaamd poneeren ook wat tegen haar indruischt. Daartoe behooren zij, die stellen dat de Zaligmaker geen God is, en toch leeren, dat Hij als God te eeren en te aanbidden is.

Deze dingen heb ik aangevoerd, opdat blijken zou, dat de schuld niet ligt bij den regel, volgens welke uitspraken geschieden aangaande 't geloof, zoo men die maar omzichtig, om religie-kwesties tot oplossing te brengen, hanteert; en dat het derhalve, indien maar de wetten van een rechtmatig oordeel in de synoden onderhouden worden, het niet licht gebeurt, dat de dwaling zich vermengt met de synodale uitspraken.

En toch eisch ik hier geen blind geloof, of prijs ik hier menschelijk gezag aan. Synoden hebben geen enkel gezag, indien ze afwijken van de woorden en spreken des Heiligen Geestes. Zij leeren, erkennen, wijzen aan wat de Heilige Geest geleerd heeft. Ik beweer slechts, dat de uitspraken der wettige synoden te eeren zijn als de nuttigste hulpmiddelen en instrumenten ter opsporing, aanwijzing en bevestiging der waarheid. Dat ze zonder grond niet moeten worden versacht. Dat men zonder gewichtige redenen zich van haar niet distancieeren moet, daar ze zonder twijfel in zich besluiten een belangrijk vóór-oordeel van hetgeen waar is.

Doch (tevens) dat men er geen geloof aan mag hechten, tenzij die Synode-uitspraken nauwkeurig aan den toetast der Heilige Schriften gemeten en beoordeeld, de kracht, de waarheid en het licht van de zuivere en gehelligde rede, die daarin doorblinkt, aan

de conscientie van onzen geest hebben aangenaam gemaakt. Opdat ons geloof niet afhankelijk zij van eenig mensch, maar van den Geest Gods. Want als Hij de uitspraken der Synode heeft bestuurd, en tevens ook onze gedachten en gemoedsstemming beheerscht, zal Hij denzelfden fakkel voor ons uitdragen, dien Hij ook in de vergaderingen der broeders ontsteekt. Immers eenerlei is het oordeel en het gevoelen van geestelijke menschen over geestelijke zaken.

Zietdaar, zegt Vitringa, in 't kort mijn oordeel over de Synoden. Veel ben ik voorbijgegaan, dat dit onderwerp nader zou kunnen ophelderen.

P. D.

GRONINGER Brieven

Amice frater.

Het bestuur der Utrechtsche afdeeling en de oppositie, tot welke de heer Puchinger behoorde, wellicht de aanvoerder was, zijn dan in een tweetal samenkomsten tot overeenstemming gekomen; de vrede is hersteld, met groote blijdschap over en weer begroet en in tegenwoordigheid van het volledige Uniebestuur geproclameerd.

Werd de verklaring, eens door den voorzitter gegeven, nu teruggenomen, een verklaring waartegen terecht later door een twee-en-twintig-tal leden der vereniging heftig en waardig en gehoorzaam werd geprotesteerd?

Welneen. Men denke aan de revisie-synode. Er werd niets teruggenomen. Er kwam alleen een toelichting op die verklaring.

Puchinger constateert zelve, dat het bestuur van meening zal blijven, dat de verklaring-Beks-1947 juist en helder was, terwijl deze toelichting-1948 dan eigenlijk meer „nog eens zeggen” is.

Trouwens dat blijkt ook wel, als wij die toelichting nauwkeurig nagaan.

Geconstateerd wordt, wat elk wist, dat zij diende om de interkerkelijkheid in de afdeeling te handhaven. Heeft het woord interpretatie aanleiding gegeven tot discussie, het bestuur verzekert, dat het zijn opvatting handhaaft, want het zegt niet te willen zeggen, dat de kerkkeuze van de verschillende leden een gevolg is van de verschillende interpretatie van de artikelen over de kerk, maar wel houdt het vast aan de opvatting, dat er tusschen verschillende kerken op sommige punten gevallen mogelijk zijn van verschillende interpretatie.

Zulke toelichting zegt niets, of zij zegt: wij blijven bij onze meening. Want er volgt op, dat men hen, die onoverkomelijke bezwaren tegen het woord interpretatie hebben, geenszins aan dat woord binden wil, noch „aan eenige achtergrond er van”.

Men leze immers maar, dat aan het bestuur der S.S.R. de eisch moet worden gesteld, dat het „in het bewustzijn der wederzijdsche kerkelijke opvattingen ruimte moet laten voor ieders standpunt”.

De vrijheid om over die standpunten te discussiëren blijft bestaan en het bestuur zal geen enkele opvatting aan de interkerkelijke societas mogen opleggen, noch zelfs een bepaalde fundeering der interkerkelijkheid. De eenige binding, die in deze verklaring ligt is een binding van vrijheid, gefundeerd op de vrijwillige binding aan den grondslag. En dan zijn alle misverstanden weg. En men viert feest, omdat de vrede is hersteld, terwijl de heer Puchinger jubelt, dat men daar in die bestuurskamer de oplossing vond, naar welke een Voetius en Kuyper heel hun leven lang tevergeefs zochten.

Alsof zulke toelichtingen op verklaringen niet de eeuwen door op diplomatiek en op kerkelijk terrein zijn toegepast en vrij vaak fijner en moeilijker na te rekenen dan ditmaal het geval is.

Laat ons maar aannemen, dat Kuyper het ook wel zoo gekund had, ware hij niet teruggehouden door den eerbied voor en de gehoorzaamheid aan het Woord van God.

De heer Puchinger geeft nu een verklaring, of verdediging dezer toelichting, die het bestuur op zich zelf niet noodig oordeelde, maar, zooals hij opmerkt: wijze bestuurders komen het volk tegemoet. Net zooals de revisiesynode noodig werd, omdat het „volk” ongerust werd. In dat geval zegt een wijs bestuur: wilt gij een toelichting, hebt er dan één en vermaak u er mede, hetgeen wij, zegt de heer P. dan ook doen.

De hiërarchie wordt door de jongeren al aardig nagespeeld, zooals men ziet. Het hooge bestuur buigt zich neer tot het volk, en stelt het met een praatje gerust.

Om nu die toelichting te verstaan hebben wij volgens den heer P. vierderlei noodig. Wij moeten weten den ingang, den doorgang, den uitgang en dan is er ten slotte ook nog een afgang.

De ingang tot die toelichting. Bestuur en oppositie kwamen daartoe elk langs eigen weg. Dit lijkt op toepassing der wijsbegeerte van het pragmatisme.

Prof. Is. van Dijk zegt daarvan: „het pragmatisme maakt al onze theorieën lenig, het spant ze voor onzen wagen, en zet ze aan het werk. Zelf heeft het geen dogma's, geen doctrines, het wil enkel zijn een methode. Het ligt midden in onze theorieën als een corridor in een hotel”.

Zulk een corridor was hier en men kwam van verschillende kanten daar binnen, elk in zijn eigen weg, maar wel met hetzelfde doel: de eenheid in interker-